

MEMORIE VAN TOELICHTING

In verschillende bedrijfstakken zijn in de laatste tijd plannen gerijpt tot oprichting van een bedrijfspensioenfonds, een fonds dus, dat beoogt pensioen te verzekeren aan degenen, die in de tot die bedrijfstak behorende ondernemingen werkzaam zijn. Sinds vele jaren bestaan reeds zodanige fondsen. Zij kwamen tot stand door samenwerking van de organisaties van werkgevers en werknemers in een bedrijfstak en vonden hun basis in een collectieve arbeidsovereenkomst. Aldus vielen de in de betrokken bedrijfstak werkzame arbeiders, voor zover hun werkgevers door het collectief contract gebonden waren, onder de pensioenregeling. Door de totstandkoming van de wet van 25 Mei 1937, *Staatsblad* no. 801, op het algemeen verbindend en het onverbindend verklaren van bepalingen van collectieve arbeidsovereenkomsten kon de werking van een bedrijfspensioenfonds worden uitgebreid tot de werknemers in alle ondernemingen in de bedrijfstak. Dit beoogde die wet althans met de bepaling, dat de termijn van hoogstens 2 jaren, waarvoor verbindendverklaring van een bepaling van een collectief contract kan geschieden, niet geldt voor „fondsen, die uit hun aard een meer permanent karakter dragen”. Die bepaling heeft in de practijk weinig verandering gebracht. Van meer belang is het Koninklijk besluit van 5 October 1945, *Staatsblad* no. F 214, houdende vaststelling van het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen 1945. Artikel 12 van dat besluit geeft aan het College van Rijksbemiddelaars de bevoegdheid om regelingen betreffende arbeidsvoorwaarden bindend vast te stellen, waardoor die regelingen dezelfde rechtskracht hebben als bepalingen, welke ingevolge de zoëven genoemde wet van 25 Mei 1937 verbindend verklaard zijn. Waar het betreft het regelen van pensioenverhoudingen, die uit hun aard verstrekkende en langdurige gevolgen met zich medebrengen, komt het de ondergetekenden gewenst voor, dat de wetgever op dit stuk een meer uitgewerkte regeling geeft.

Maar nog om een andere reden kan een wettelijke regeling in deze niet gemist worden; er is een lacune, die dringend om oplossing vraagt. De verbindendverklaring toch en eveneens de in het B.B.A. 1945 bedoelde bindende regeling kan alleen betrekking hebben op werknemers; werkgevers en zelfstandige werkers kunnen dus niet tot deelneming in een fonds verplicht worden, hetgeen toch mogelijk moet zijn om sociale of economische redenen.

Het is met name met het oog op het bedrijfspensioenfonds, dat in de landbouw staat opgericht te worden, dat aan een wettelijke voorziening dringend behoefte bestaat. Dat fonds zal zeker 200 000 werknemers omvatten, maar het is de bedoeling, dat ook de andere bedrijfsgenoten er in deelnemen, zodat het aantal deelnemers het half miljoen overschrijden zal. Het is van het grootste belang, dat de juiste functionering van een fonds van zulk een omvang zo goed mogelijk verzekerd zij.

Het hiervanstaande wetsontwerp omvat niet het gehele terrein der bedrijfspensioenfondsen. Bij Koninklijke Boodschap van 20 Maart 1940 werd een voorstel betreffende een wettelijke regeling in zake personeelpensioen- en -spaarfondsen aanhangig gemaakt. Dat wetsontwerp is krachtens Koninklijke machtiging van 27 April 1946 ingetrokken, omdat de ontwikkeling op dit gebied tijdens en na de oorlogsjaren het gewenst maakte de stof nog eens grondig te bezien. Een commissie, door de eerste ondergetekende ingesteld, houdt zich daarmede bezig en uiteraard zal zij zich niet beperken tot de zuivere personeelfondsen. In de tijd, toen bedoeld wetsontwerp werd voorbereid, was de vraag, of ook anderen dan de werknemers in een fonds moesten opgenomen kunnen worden, niet klemmend. Nu dat intussen anders geworden is en met name de kleine zelfstandigen in sommige bedrijfstakken, waar ze sterk vertegenwoordigd zijn, als deelnemer in het bedrijfspensioenfonds wenselijk te worden toegelaten, zal aan dit onderwerp de nodige aandacht geschonken moeten worden. Ten einde niet meer dan onvermijdelijk is op het werk dier commissie vooruit te lopen, beperkt de onderhavige regeling zich tot die bedrijfspensioenfondsen, waarin de deelneming verplicht gesteld is. Op deze wijze kan daar, waar een wettelijke voorziening urgent is, de helpende hand geboden worden.

Ter toelichting, voor zover nodig, van de afzonderlijke artikelen moge het volgende strekken.

Artikel 1. Dit artikel geeft enige definities.

In aansluiting aan wat de practijk te zien geeft, is de omschrijving van het begrip bedrijfspensioenfonds aldus gekozen, dat het fonds in elk geval zal moeten strekken ten bate van de werknemers. Vooral in de laatste tijden komt echter, gelijk gezegd, in sommige bedrijfstakken, met name in de landbouw, de wens naar voren om in het fonds ook anderen als deelnemer op te nemen; de zelfstandige wer-

kers zonder personeel en de kleine werkgevers verschillen economisch en maatschappelijk vaak niet zo heel veel van de arbeiders. De definitie houdt daarmede rekening.

Artikel 2. De mogelijkheid dient open te blijven, dat een fonds niet voor een gehele bedrijfstak of niet voor het gehele land geldt. Zodanige fondsen bestaan thans reeds.

Artikel 3. Volgens dit artikel kan de Minister van Sociale Zaken het deelnemen in een bedrijfspensioenfonds voor alle of bepaalde groepen van werknemers of van andere bedrijfsgenoten verplicht stellen. Dit kan de Minister in het algemeen alleen doen op verzoek van het bestuur van het fonds, waarin vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersvakverenigingen zitting moeten hebben; in bijzondere gevallen kan hij daartoe echter ook ambtshalve overgaan. Steeds geldt de eis, dat naar het oordeel van de Minister, gewichtige belangen de verplichte deelneming gewenst maken, terwijl bovendien, met het oog op de grote betekenis van het opleggen van zulk een verplichting, met het hoofd van het departement, waaronder de betrokken bedrijfstak ressorteert, overleg gepleegd moet worden en de Stichting van de Arbeid, alsmede de Verzekeringskamer gehoord moeten worden.

Het rechtsgevolg van het verplicht stellen van deelneming in een bedrijfspensioenfonds is, volgens het tweede lid van artikel 3, dat alle personen behorende tot de groepen, die tot deelneming verplicht werden, en bovendien, zo het werknemers betreft, hun werkgevers, gehouden zijn tot naleving van de statuten en reglementen. Om geen ruimte te laten voor twijfel, of nakoming van de verplichtingen, die op de gedwongen deelnemers in het fonds rusten, in rechte kan worden gevorderd, is zulks uitdrukkelijk vastgelegd. Met name is in deze bepaling de oude twistvraag, of de premie in rechte opvorderbaar is, voor dit geval in bevestigende zin uitgemaakt. In navolging van het bepaalde in artikel 2, vijfde lid, onder a, van de wet op het algemeen verbindend en het onverbindend verklaren van bepalingen van collectieve arbeidsovereenkomsten, zijn van de bepalingen van statuten en reglementen, welke men ingevolge de verplichte deelneming in het fonds gehouden is na te leven, uitgezonderd de bepalingen, welke beogen de beslissing van de rechter omtrent twistgedingen uit te sluiten.

Op het voetspoor van artikel 6, eerste lid, van die zelfde wet, kan de verplichting tot deelneming in het fonds worden ingetrokken door de Minister van Sociale Zaken bij gemotiveerde beschikking.

Artikel 5. Hier worden enige fundamentele eisen gesteld, waaraan voldaan moet worden om inwilliging van een verzoek als bedoeld in artikel 3 te kunnen bekomen. Een actuariële nota zal aan de Minister van Sociale Zaken moeten worden overgelegd, waarin gemotiveerd de financiële opzet van het fonds en de grondslagen, waarop het rust, zijn aangegeven en dat stuk zal bij de Minister geen bezwaar mogen ontmoeten.

De statuten moeten een zekere graad van volledigheid bezitten, terwijl daarin voorts de belangen der deelnemers voldoende gewaarborgd moeten zijn. Niet alleen actuariëel maar ook van sociaal oogpunt uit zal dit het geval moeten zijn. Voorgescreven wordt verder, dat vertegenwoordigers van vakverenigingen van werkgevers en werknemers in de betrokken bedrijfstak in gelijken getale zitting in het bestuur hebben. De practijk wijst uit, dat de samenwerking van die beide groepen in een orgaan in het algemeen het best verzekerd is bij paritaire samenstelling.

De eis van rechtspersoonlijkheid spreekt voor zich zelf.

Artikel 7. In dit artikel worden enige nadere voorschriften gegeven betreffende het fondsbestuur. Met een vertegenwoordiging van de vakverenigingen van werkgevers en werknemers zal wellicht niet altijd volstaan kunnen worden. Wanneer zelfstandige werkers deelnemen in een fonds, dan kan het met het oog op een behoorlijke behartiging van hun belangen wenselijk zijn, dat ook vertegenwoordigers van deze groep in het bestuur zitting hebben. Daarom wordt in het eerste lid van artikel 7 aan de Minister van Sociale Zaken de bevoegdheid gegeven om voor te schrijven, dat ook de zelfstandigen op billijke wijze in het fondsbestuur vertegenwoordigd zijn. Hiertoe is uiteraard alleen aanleiding, wanneer niet reeds uit anderen hoofde in hun vertegenwoordiging in het bestuur voldoende is voorzien, b.v. doordat zij in de werkgeversverenigingen georganiseerd zijn.

Verder kan het gewenst zijn, dat de overheid vertegenwoordigd is bij de besprekingen over het te voeren beleid. Met het oog daarop geeft het tweede lid van dit artikel aan de Minister van Sociale Zaken en aan zijn ambtgenoot, die met de behandeling van de aangelegenheden van de betrokken bedrijfstak belast is, de bevoegdheid om vertegenwoordigers in het fondsbestuur aan te wijzen met

raadgevende stem. Zij worden dus niet lid van het bestuur maar kunnen de vergaderingen bijwonen en aan de besprekingen deelnemen.

Artikel 8. Op de gestie der fondsen moet toezicht gehouden worden. Daartoe moet elke 5 jaren aan de Minister van Sociale Zaken een wetenschappelijke balans en verlies- en winstrekening alsmede een actuariel verslag worden overgelegd en ieder jaar een door een accountant gecontroleerd verslag, uit welke stukken ten genoegen van de Minister moet blijken, dat ten aanzien van het fonds aan de wettelijke voorschriften wordt voldaan. De Minister vormt zijn oordeel terzake na de Verzekeringskamer gehoord te hebben. Dit ligt voor de hand, daar die kamer op levensverzekeringsgebied de deskundige instantie bij uitstek is. Zij is het, die in feite de controle uitoefent. Om die reden is in dit artikel dan ook verder voorgescreven, dat het fondsbestuur aan de Verzekeringskamer de verlangde inlichtingen geeft en is het bepaalde in de artikelen 30 en 31 der wet op het Levensverzekeringbedrijf, betreffende het oproepen van getuigen en deskundigen en het inzage nemen van boeken en bescheiden, van overeenkomstige toepassing verklaard. Te verwachten is niet, dat de Verzekeringskamer dikwijls van deze bepalingen gebruik zal moeten maken. De uitvoering van de genoemde wet wijst stellig niet in die richting, maar de praktijk heeft anderzijds wel aannemelijk gemaakt, dat het ontbreken van dergelijke ongetwijfeld ingrijpende bevoegdheden de kamer in bepaalde gevallen voor een hopeloze taak zou kunnen plaatsen.

Artikel 9. De deelnemers dienen gemakkelijk kennis te kunnen nemen van de inhoud der statuten en reglementen. Zulks wordt bij dit artikel voorgeschreven.

Artikel 10. Het zijn in de eerste plaats de bestuurders van het fonds, van wie het afhangt of de doeleinden, welke het fonds blijken de statuten en reglementen nastreeft, zullen worden verwezenlijkt. Daarom wordt hun hier opgelegd te zorgen, dat de wet en de statuten en reglementen worden nageleefd en dat het fondsbeleid gevoerd wordt overeenkomstig de bij artikel 5 voorgeschreven actuariële nota.

Artikel 11. Ook al is een pensioenfonds goed opgezet, dan betekent dat nog niet, dat nu alles ook regelmatig zal verlopen. Door tal van omstandigheden kan bij een fonds een situatie ontstaan, welke ter wille van de deelnemers of van bepaalde categorieën van deelnemers ingrijpen nodig maakt. Niet steeds echter zijn de bestuurders van zulk een fonds hiertoe bekwaam of diligent. In zodanig geval achten de ondergetekenden reden tot ingrijpen, zij het in beperkte mate, aanwezig. Wanneer de betrokkenen weten, dat de zaken van het fonds dreigen mis te gaan, dan kunnen zij zelf de nodige maatregelen treffen. In deze gedachtegang nu bepaalt artikel 11 van het wetsontwerp, dat de Verzekeringskamer haar opmerkingen over de gang van zaken bij het fonds ter kennis van het fondsbestuur kan brengen. Geeft dat bestuur aan die opmerkingen geen gevolg, dan kan de kamer haar opmerkingen openbaar maken. Alvorens daartoe evenwel over te gaan krijgt het fondsbestuur gelegenheid terzake in beroep te komen bij de Minister van Sociale Zaken.

Hoewel de hier aan de Verzekeringskamer gegeven bevoegdheid tot openbaarmaking van opmerkingen omtrent de gang van zaken bij een bedrijfspensioenfonds formeel dezelfde is als die, welke artikel 24 der wet op het Levensverzekeringbedrijf aan de Verzekeringskamer geeft ten aanzien van maatschappijen van levensverzekering zal de werking van dat middel toch niet in beide gevallen dezelfde zijn. Indien de Verzekeringskamer overgaat tot publicatie van een door haar aan een maatschappij van levensverzekering gegeven advies, zal het te verwachten gevolg daarvan zijn, dat het publiek zich van die maatschappij afwendt en zich elders verzekert. Van die publicatie zal dus een sterke preventieve werking op de betrokken maatschappij uitgaan. Bij de fondsen ligt de zaak geheel anders, omdat de bedrijfsgegoten niet uit het fonds kunnen treden. Voor concurrentie behoeft het fonds niet bevreesd te zijn. Toch verwachten de ondergetekenden een heilzame invloed van het voorschrift van artikel 11. In de eerste plaats zullen de vertegenwoordigers der vakverenigingen er wel steeds op uit zijn, de belangen der leden van hun organisaties naar beste weten te behartigen. Blijkt uit opmerkingen van de Verzekeringskamer, dat zij inzake het beheer van het fonds van de goede weg dreigen af te raken, dan zullen zij, naar mag worden aangenomen, zich beijveren, aan de opmerkingen van de kamer gevolg te geven. Ook zullen de statuten bepalingen kunnen behelzen omtrent de vervanging van fondsbestuurders, die kennelijk in hun taak tekort schieten. De ondergetekenden menen, dat althans in deze regeling, die, gelijk hierboven reeds gezegd, een voorlopig karakter draagt, van meer ingrijpende maatregelen ware af te zien, temeer daar zij de

mogelijkheid, dat een fondsbestuur niet zal voldoen aan opmerkingen van de Verzekeringskamer, voor vrijwel louter theoretisch houden.

Artikel 12. De bemoeiingen, welke bij het tot stand komen van de onderwerpelijke regeling de overheid en de Verzekeringskamer met bedrijfspensioenfondsen zullen hebben, brengen uiteraard kosten met zich. Deze zullen gedragen moeten worden door de fondsen, die onder deze wet vallen.

Artikel 13. Fondsen, op welke deze wet van toepassing wordt, kunnen buiten de wet op het Levensverzekeringbedrijf blijven; dubbel toezicht is overbodig, te meer waar ook hier de Verzekeringskamer ingeschakeld is. Om een soortgelijke reden kunnen artikel 1637s Burgerlijk Wetboek en het daarop gebaseerde Koninklijk besluit van 31 Maart 1908, *Staatsblad* no. 94, buiten toepassing blijven.

Artikel 14. In verschillende artikelen van het wetsontwerp is een taak toegedacht aan de Verzekeringskamer. Dit op het terrein der levensverzekering bij uitstek deskundige lichaam is naar de mening der ondergetekenden de aangewezen instantie voor het beoordelen van zaken betreffende bedrijfspensioenfondsen voor wat het technische gedeelte aangaat. Op dit terrein echter spelen ook andere factoren een grote rol, met name factoren van sociaal-economische aard. Het lag tot nu toe minder in de lijn der Verzekeringskamer om zich ook te dien aanzien te specialiseren. Teneinde aan dit bezwaar tegemoet te komen, bepaalt het onderhavige artikel, dat de Ministers van Justitie en van Sociale Zaken gezamenlijk telkens voor een bepaalde tijd aan de Verzekeringskamer personen kunnen toevoegen, die bekend zijn op sociaal gebied, dan wel op het gebied van de bedrijfstak, waarvoor een bedrijfspensioenfonds geldt. Daar het vooralsnog geenszins nodig is de Verzekeringskamer voor dit doel blijvend uit te breiden, is uitdrukkelijk bepaald, dat zodanige toegevoegde personen overigens geen deel van de kamer uitmaken. Ten aanzien van hun taak en de daarvoor toe te kennen beloning kunnen genoemde Ministers regelen vaststellen. Ter verzekering van geheimhouding van fondsangelegenheden door de leden der Verzekeringskamer en de ingevolge het eerste lid van dit artikel aan die Kamer toegevoegde personen is het bepaalde in het tweede lid van artikel 32 der wet op het Levensverzekeringbedrijf van overeenkomstige toepassing verklaard.

Artikel 16. Op het voetspoor van het Koninklijk besluit van 31 Maart 1908, *Staatsblad* no. 94, wordt bij dit artikel de mogelijkheid van vrijstelling van verschillende artikelen geopend. De ervaring bij de toepassing van dat besluit heeft geleerd, dat zodanige vrijstelling vaak weinig belangrijke afwijkingen van de voorschriften kan betreffen, terwijl zij niettemin voor het fonds van grote betekenis is.

Te verwachten valt, dat vrijstelling van artikel 3 met name gevraagd zal worden met het oog op principiële bezwaren tegen verzekering. Evenals bij de sociale verzekering zal ook hier met gemoedsbezwaren rekening gehouden moeten worden onder het scheppen van waarborgen, dat van deze faciliteit geen misbruik wordt gemaakt. De waarborgen daartegen, welke onze sociale verzekeringswetten op dit gebied kennen, te weten het innen van de, al dan niet verhoogde, verzekeringspremie als Rijksinkomstenbelasting, kunnen in casu niet overgenomen worden omdat het hier om particuliere fondsen gaat. De oplossing is gedacht in de richting van een veranderde doelstelling, namelijk sparen in plaats van zich verzekeren. De premie wordt dus vervangen door een gelijk of een hoger bedrag, dat als spaargeld in een althans administratief afgescheiden deel van het pensioenfonds gestort wordt. De nadere uitwerking kan aan een algemene maatregel van bestuur overgelaten worden.

Artikel 17. Op het niet naleven van enige door of krachtens de ontworpen regeling opgelegde verplichtingen is als straf gesteld een geldboete van ten hoogste driehonderd gulden. De straf is laag gehouden; zij is slechts bedoeld als een waarschuwing voor hen, die mochten menen, dat zij het met die verplichtingen niet al te nauw behoeven te nemen.

Artikel 18. Hoewel de bedrijfspensioenfondsen niet noodwendig op een arbeidsovereenkomst gebaseerd behoeven te zijn, zal dit toch veelal het geval zijn. De deelnemers zullen of alleen arbeiders zijn of ook personen, die gemeenlijk sociaal en economisch met hen op ongeveer gelijk niveau staan. Met het oog daarop is het gewenst, dat zij procedures tegen het fonds met zo gering mogelijke kosten kunnen voeren. Om dezelfde reden dienen de kosten van het fonds bij procedures tegen deelnemers zo laag mogelijk te blijven. Om dit te bereiken is in artikel 18 de requestprocedure ingevoerd.

De Minister van Sociale Zaken,
W. DREES.

De Minister van Justitie,
J. H. VAN MAARSEVEEN.